

Inhoud

Voorwoord	II
1 Slechts één kind	17
2 De controles	37
3 Harde campagnes	60
4 Het meisjesdrama	75
5 Onzichtbaar of dood?	88
6 De geboorteguerrilla	109
7 Informele adoptie	125
8 Vondelingen	147
9 Tehuizen	160
10 Kinderhandel	189
11 Mijn zoektocht naar de biologische ouders	211
12 Teruggevonden families	240
Conclusie	269
Dankwoord	277
Tijdslijn	279
Literatuur	281

Voorwoord

Op 17 september 2001 kreeg ik in de Chinese stad Linyun* mijn eerste dochter in de armen gedrukt. Linde was tien maanden oud en zo Chinees als maar kon. Ze had een rond gezicht, smalle ogen en diepzwart haar. Ik zag bij haar een lichte verbazing toen ze tegen de gek ruikende vreemden aan werd gedrukt, maar verder leek ze op dat moment zonder moeite afscheid te nemen van de mensen die haar aan ons overhandigden. Het huilen begon pas later, en zou enkele dagen duren.

Buiten stond een grote groep Chinezen door de ramen naar binnen te turen. Ze keken naar de in totaal negen Nederlandse echtparen die elk hun adoptiekind kwamen ophalen. Een van de kijkers kwam naar binnen om nog een laatste maal het kind te knuffelen waarvoor ze bijna een jaar als pleegmoeder had gezorgd. Van de Chinese aanwezigen was zij de enige die zichtbaar emoties toonde. De rest van de toeschouwers was nieuwsgierig, maar leek geen enkele moeite te hebben om van de kinderen afscheid te nemen.

Zelf zocht ik tevergeefs naar de pleegouders bij wie mijn dochter tien maanden had gewoond. Op foto's die we enkele maanden eerder hadden gekregen stonden een wat oudere man met een klassiek Chinees puntbaardje en een oudere dame met grijs haar

* De namen van mijn dochters en hun geboorteplaatsen zijn veranderd om hun privacy (en die van anderen) te beschermen. De plaatsen zijn ook niet op de kaart te vinden.

en een lach. Eerder grootouders dan pleegouders, vonden we. Maar nu hun pleegkind binnen enkele uren met het vliegtuig zou vertrekken naar de provinciehoofdstad Xi'an, was er geen spoor van hen te zien. Eigenlijk begreep ik dat niet.

We liepen samen met de andere adoptieouders naar buiten met de kleintjes in onze armen. Opnieuw keken tientallen Chinezen nieuwsgierig toe. Het konden burens zijn, of voorbijgangers of tehuismedewerkers, maar ook pleegouders die zich niet bekend wilden maken, of zelfs biologische ouders. Ik speurde de gezichten af op zoek naar gelijkenissen, duidelijke emoties, of tekenen van herkenning. Tevergeefs.

Drie jaar later kregen we Jiang, toen zeventien maanden oud. Zij was volgens het dossier nooit in pleegzorg geweest en bij de overdracht in het tehuis waren alleen stafleden en lokale ambtenaren aanwezig. Een dag later kon ik echter een paar minuten rondlopen op de plek waar ze was gevonden, tien kilometer buiten Huangming. Stoeten fietsers en brommers trokken voorbij, vele met een kind achterop. Iemand van jullie moet haar kennen, dacht ik enigszins beschuldigend, voordat ik weer in de taxi stapte om terug te gaan naar het hotel.

Ik ben na die eerste ervaringen nooit meer opgehouden met zoeken. Dat begon met het verzamelen van informatie over de steden waar mijn dochters vandaan komen. Dat zijn plaatsen die in alle reisgidsen ontbreken. Met behulp van internet, kranten en rapporten van onderzoeksinstellingen stelde ik profielen samen van de steden, en gaf mijn dochters zo alvast op papier een beeld van de plekken waar ze zijn geboren, in het jaar dat ze er zijn geboren. Die profielen bevatten informatie over hoe een gemiddeld huishouden eruitziet, of gezinnen televisie en telefoon hebben, en wat de inwoners verdienen. Bij elkaar zei het niets over de feitelijke achtergrond van mijn kinderen, dat realiseerde ik me best, maar het vertelde wel iets over de omgeving waarin ze zouden zijn opgegroeid als wij hen niet naar Nederland hadden gehaald.

Kort daarop schreef ik een brief aan mijn dochters over de cru-

ciale vraag: waarom hebben hun ouders hen afgestaan? Dat was geen makkelijk onderwerp om over te schrijven, maar in een brief kon ik tenminste mijn emoties kwijt over wat ik inmiddels had ontdekt. Ik was bijvoorbeeld geschokt toen ik me op een dag realiseerde dat de kans groot is dat beide meisjes in China nog een ouder zusje hebben. De reden daarvoor is simpel: op het platteland mogen ouders die als eerste een meisje krijgen, een tweede keer zwanger raken om te proberen een jongen te krijgen. Traditioneel gaat de voorkeur namelijk uit naar een zoon. Als er toch weer een meisje komt, wordt dat vaak te vondeling gelegd om alsnog de kans op een jongen niet te verspelen.

In de loop der jaren volgden meer van dit soort ontdekkingen. Ik kwam erachter dat de beperkte informatie die we van officiële zijde hebben gekregen over de achtergrond van mijn kinderen mogelijk niet klopt – zoals de plek waar ze zijn gevonden of het briefje dat bij hen is achtergelaten. Ik ontdekte dat de extreme vorm van bevolkingspolitiek in China uit begin jaren tachtig mede geïnspireerd is op het werk van Nederlandse wetenschappers. Ik las over kinderhandel en andere schandalen die mogelijk verband hielden met de buitenlandse adopties. En ik begon me steeds meer te verbazen over het fenomeen ‘bevolkingsbeleid’.

Want de Chinese bevolkingspolitiek van de afgelopen dertig jaar is vermoedelijk het grootste moderne experiment in *social engineering* ter wereld. De staat heeft via een fijnmazig systeem van controleurs de vruchtbaarheid van vrouwen onder curatele gesteld. Op massale schaal zijn vrouwen gedwongen gesteriliseerd en zijn illegale zwangerschappen afgebroken – soms tot in de negende maand. Miljoenen kinderen zijn afgestaan. Echtparen die toch ‘illegale’ kinderen hielden, verloren hun baan, moesten hoge boetes betalen of hun huisraad inleveren. Met dit soort praktijken zeggen de Chinese autoriteiten de geboorte van 400 miljoen Chinezen te hebben voorkomen.

Hoe meer ik over het beleid las, hoe minder ik begreep wat het betekende om onder zo’n systeem te leven. En vooral hoe dat

voor de biologische ouders van mijn dochters is geweest. Op wat voor manier was er druk op hen uitgeoefend om hun kinderen te vondeling te leggen? Kwam die druk van de overheid, van de grootouders, van elkaar? Of kon de belangrijkste motivatie toch armoede zijn, zoals de adoptiebemiddelaar ons aan het begin van de procedure nog voorhield? Een combinatie van beide misschien? En wat voelden ze toen ze deze dramatische beslissing namen? Hoe denken ze er nu over?

Dat zijn vragen waarop niet makkelijk een antwoord is te krijgen. In alle artikelen en boeken die over China's bevolkingsbeleid zijn geschreven komen ouderparen niet of nauwelijks aan het woord. Er is literatuur over hoe het beleid tot stand kwam, er zijn veel analyses over de gevolgen, en soms is er aandacht voor de excessen die het oplevert. Zelden lees je iets over de dagelijkse routines waaraan Chinezen vanwege de bevolkingspolitiek blootstaan, hoe ze dat ervaren, en hoe ze bijvoorbeeld tot een afweging komen om een vrucht te aborteren of juist te laten volgroeien – om het kind vervolgens af te staan. Veel literatuur gaat over de Chinese bevolking als geheel, slechts weinig over individuele Chinezen en hun ervaringen.

De pleegouders die ontbraken bij de overdracht in 2001 heb ik zeven jaar later voor het eerst gesproken. Ik ontmoette een zeer betrokken echtpaar, voor wie Linde het eerste pleegkind was dat ze onder hun hoede hadden gehad. Ze hadden lang gehuild toen de tehuismedewerkers haar ophaalden voor de dag van de overdracht. Ze wilden de overdracht zelf niet meemaken. Te moeilijk. Nog steeds bewaren ze foto's en andere spullen van haar. Een deel hadden we eerder naar het tehuis opgestuurd om te laten zien dat het met onze dochter goed gaat.

Om mijn dochters over hun achtergrond te kunnen vertellen, gaat het uiteindelijk toch om dit soort zaken. Er zijn vóór hun komst naar Nederland echte mensen in hun leven geweest, die beslissingen hebben genomen die voor hen grote gevolgen hebben gehad. Sommigen kunnen we vinden, anderen niet. Ik wilde

in ieder geval proberen deze mensen zo veel mogelijk ‘gezicht’ te geven.

Dit boek is een weerslag van mijn zoektocht naar die echte achtergrond, naar de ‘gezichten’ die het leven van mijn dochters hebben bepaald. Een deel van hun achtergrond heb ik kunnen achterhalen. De rest heb ik proberen in te vullen door tientallen Chinezen te laten vertellen over de keuzes die ouderparen maken binnen het bevolkingsbeleid. Dat zijn vaak zeer moeilijke keuzes, en geregeld zelfs dramatische beslissingen. Dat die dramatiek nauwelijks tot in Nederland doordringt, zegt iets over het succes waarmee China zijn politiek weet te verdedigen.

Brengt dat soort kennis mijn kinderen (en mijzelf) geluk? In het begin dacht ik van niet. Lange tijd vond ik het zelfs wel prettig dat ik de biologische ouders niet zou kunnen vinden en over het eerste jaar van mijn kinderen niets wist. Daardoor hoefde ik als ouder de concurrentie niet aan te gaan met een Chinees echtpaar, en hoefden mijn kinderen niets te weten van eventuele drama’s die ze hadden meegemaakt. Zo konden ze volledig naar de toekomst kijken als kinderen van twee Nederlanders. Wat niet weet, wat niet deert.

Inmiddels besef ik dat het zo niet werkt. Kinderen, en zeker ook adoptiekinderen, hebben een basis nodig van waaruit ze verder kunnen leven. Daar kunnen nare elementen in zitten, of zaken waar ze lang mee worstelen. Maar zonder helderheid over die basis wordt het moeilijk een stevige identiteit te vormen. En die is nodig om uiteindelijk gelukkig te worden.

Het grootste probleem is dat de basis al snel niet meer te achterhalen is. De papieren dossiers die over de kinderen in China zijn opgesteld, blijken vaak op cruciale punten niet te kloppen. Alleen het geheugen van mensen ter plekke bevat nog de echte geschiedenis. Die mensen kunnen overlijden, zoeken elders in China een baan, of zijn gedwongen te verhuizen. Door de snelle ontwikkeling van het land verdwijnen hele wijken, worden mark-

ten verplaatst en belanden archieven op de vuilnisbelt. Tegen de tijd dat de kinderen volwassen zijn en zelf op zoek kunnen naar hun verleden, is veel over hun achtergrond verdwenen.

Om die reden is mijn vrouw Willy in 2007 als eerste naar China teruggekeerd. Ze bezocht toen onder meer Linyun, de stad waar Linde vandaan komt. Ik ben zelf terug geweest voor een bezoek aan Linyun in 2008 en reisde in 2009 naar Huangming, de stad van mijn jongste dochter Jiang. Op beide plekken heb ik niet alleen mensen gesproken die voor mijn dochters hebben gezorgd; ik heb ook velen bevroegd over het bevolkingsbeleid: moeders die hun kinderen afstonden, ambtenaren, bevolkingscontroleurs, artsen, kinderen die zijn afgestaan en in China zijn geadopteerd, et cetera. Mijn vrouw en ik hebben gereisd zonder de kinderen. We hebben plechtig beloofd de eerstkomende reis samen met hen te ondernemen.

In dit boek volg ik in grote lijnen de keuzes die Chinezen hebben gemaakt waardoor mijn dochters naar Nederland zijn gekomen. Dat begint met de keuze van de regering voor het bevolkingsbeleid zelf, en het systeem van controles, beloningen en straffen dat de staat daarvoor heeft opgezet. Dat beleid botste frontaal met de traditionele voorkeur voor een jongen die veel Chinezen, met name op het platteland, nog steeds hebben. Sommigen bedachten ingenieuze constructies om de regels te ontduiken en illegale kinderen te behouden, maar veel echtparen voelden zich gedwongen kinderen weg te geven of te vondeling te leggen.

Algauw wordt dit boek echter persoonlijker. Uiteindelijk beschrijf ik mijn eigen zoektocht naar de biologische ouders van mijn kinderen en de zoektochten die andere adoptieouders met succes hebben ondernomen. Die hoofdstukken laten zien dat er nu, minder dan acht jaar na onze eerste adoptie, al veel informatie is verdwenen. Er zijn echter ook cruciale gegevens nog wél te achterhalen.

Slechts één kind

Ze is anders dan ik me had voorgesteld. Lang zwart haar valt tot ver over haar schouders. Ze is opgemaakt en draagt een strakke spijkerbroek. Haar gezicht heeft grove trekken, maar ze is bepaald niet boers. En ze praat heel rustig over het afstaan van haar dochter.

Liu Zhang is 38 jaar oud en de eerste geboortemoeder die ik ontmoet. Zo heet dat in het jargon: een geboortemoeder. Voor adoptieouders als ik blijft deze persoon meestal een vage schim, een wezen zonder identiteit dat we mogelijk nooit zullen kennen. Deze geboortemoeder heeft tenminste een naam en een gezicht. Ze woont bovendien in Linyun, dezelfde stad als waar mijn oudste dochter vandaan komt, al is ze niet de Chinese moeder van mijn eigen kind.

Als ik mij na de adoptie een voorstelling maakte van de geboortemoeder van mijn kinderen, dan kwam de schim stevast van het platteland. Tijdens mijn reizen door China heb ik veel vrouwen gezien die in aanmerking kwamen. Ze waren meestal gedrongen, gekleed in wijde broeken die praktisch zijn bij het werk in de velden, met een trui en daarover een vest. Smoezelige kleren meestal, een beetje grauw zelfs. Ik stelde me voor dat de vrouwen te arm waren om nog een extra kind te kunnen voeden, of te machteloos tegenover de autoriteiten om toestemming voor de baby te kunnen ritselen. Hun enige uitweg was hun kind te vondeling leggen.

Liu Zhang is echter elegant en welbespraakt. Ze heeft een